

Terminologia de l'atenció a la salut mental i a les addiccions

Introducció

La *Terminologia de l'atenció a la salut mental i a les addiccions* s'ha elaborat conjuntament entre el Centre de Terminologia TERMCAT, organisme adscrit al Departament de Cultura, i el Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya, amb la col·laboració de la Societat Catalana de Psiquiatria i Salut Mental.

La salut mental forma part indestriable de la salut de les persones i manté una relació directa amb els determinants socials de la salut. Segons dades de l'Organització Mundial de la Salut, una de cada quatre persones té, o tindrà, un problema de salut mental. La salut mental, doncs, és motiu d'assistència habitual. D'altra banda, la manera d'atendre les persones amb un trastorn mental o una addicció als serveis de salut ha evolucionat, des d'un model basat en la institucionalització cap a un model basat en la inclusió i la rehabilitació comunitàries. Contràriament, les actituds de la societat envers les persones amb un trastorn mental o una addicció continuen sent, en molts casos, estigmatitzadores i discriminatòries.

En aquest context, doncs, la *Terminologia de l'atenció a la salut mental i a les addiccions* posa a disposició els termes que defineixen, actualment, la promoció de la salut mental i la prevenció dels trastorns mentals; el tractament de les persones amb problemes de salut mental, el model d'atenció i l'organització dels serveis de salut mental; les capacitats de les persones, l'entorn, el suport social i la inserció en els àmbits social, laboral i educatiu; i els aspectes legals i ètics relacionats amb els processos assistencials i els suports que poden necessitar les persones amb trastorns mentals.

L'obra ha estat concebuda com una eina de consulta pràctica per a persones de diferents àmbits. Pensem que pot ser d'especial utilitat per a professionals de la psiquiatria i la infermeria de salut mental, per a professionals de la salut en general i per a estudiants d'infermeria, medicina, psicologia i disciplines afins. També pot resultar útil per a professionals de la traducció, la revisió i l'edició que tinguin entre les mans textos sobre aquest àmbit. Així mateix, pot ser d'interès per a membres d'associacions de persones amb un trastorn mental, famílies i cercles d'amistats, cuidadors i cuidadores, entitats de lluita contra l'estigma i de suport a les persones amb problemes de salut mental i, en general, qualsevol persona que visqui de prop un problema de salut mental. Finalment, creiem que aquesta terminologia pot interessar a tothom que senti curiositat per la salut mental o vulgui endinsar-ne en aquest àmbit del coneixement.

1. Selecció de la nomenclatura

El corpus de partida per a l'elaboració de la *Terminologia de l'atenció a la salut mental i a les addiccions* han estat el *Pla director de salut mental i addiccions. Estratègies 2017-2020*, el *Pla integral d'atenció a les persones amb trastorn mental i addiccions* i *The European mental health*

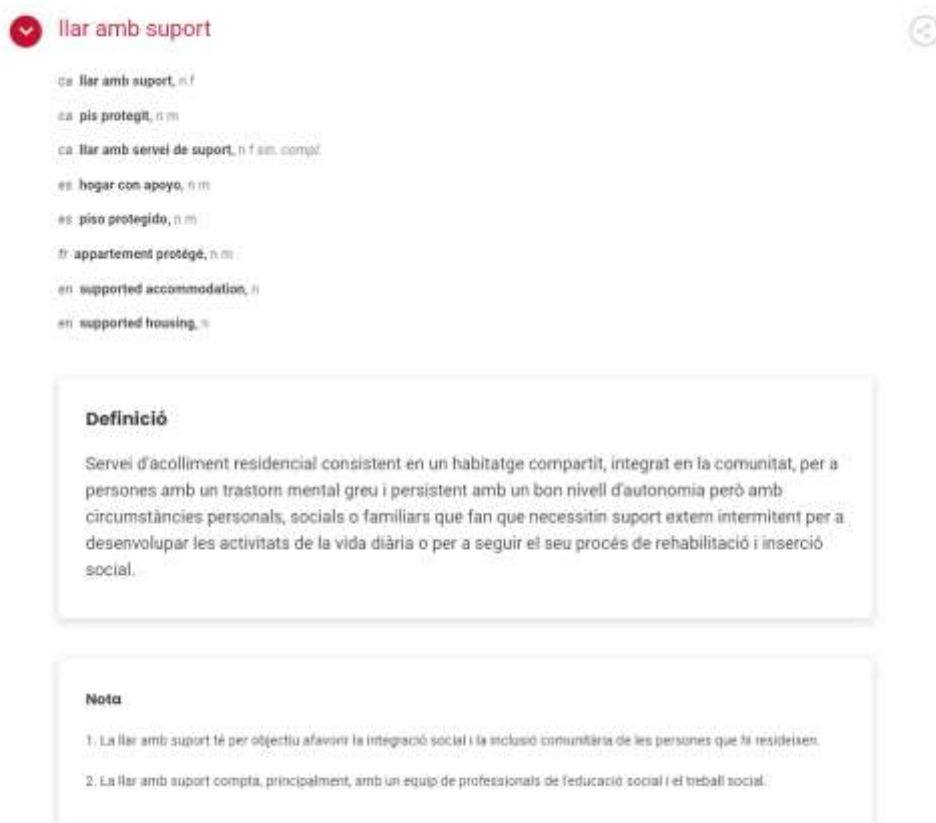
action plan. Durant el procés d'elaboració s'hi han anat afegint altres termes, fruit de la recerca terminològica i del treball amb l'equip d'especialistes, que han servit per completar la selecció de termes de l'obra i per garantir la comprensió dels conceptes definits.

2. Estructura de les entrades terminològiques

Cadascun dels articles terminològics presenta la informació estructurada de la manera següent:

- una denominació catalana amb la categoria lèxica corresponent;
- una o més denominacions catalanes sinònimes, també amb la categoria lèxica i amb la indicació del tipus de relació amb la forma principal (sinònim complementari o sigla);
- un o més equivalents en castellà amb la categoria lèxica;
- un o més equivalents en francès, si escau, amb la categoria lèxica;
- un o més equivalents en anglès, si escau, amb la categoria lèxica;
- una definició, i
- una o més notes complementàries en la majoria de les entrades.

Per exemple, l'article *llar amb suport* té l'estructura següent:

llar amb suport

ca llar amb suport, n f

ca pis protegit, n m

ca llar amb servei de suport, n f sin. compl.

es hogar con apoyo, n m

es piso protegido, n m

fr appartement protégé, n m

en supported accommodation, n

en supported housing, n

Definició

Servei d'acolliment residencial consistent en un habitatge compartit, integrat en la comunitat, per a persones amb un trastorn mental greu i persistent amb un bon nivell d'autonomia però amb circumstàncies personals, socials o familiars que fan que necessitin suport extern intermitent per a desenvolupar les activitats de la vida diària o per a seguir el seu procés de rehabilitació i inserció social.

Nota

1. La llar amb suport té per objectiu afavorir la integració social i la inclusió comunitària de les persones que hi resideixen.
2. La llar amb suport compta, principalment, amb un equip de professionals de l'educació social i el treball social.

3. Contingut del diccionari

La *Terminologia de l'atenció a la salut mental i a les addiccions* conté un total de 407 denominacions catalanes, que designen 264 conceptes, que s'estructuren al voltant d'uns eixos temàtics: epidemiologia; promoció de la salut mental i prevenció dels trastorns mentals; tractament; entorn; model d'atenció; organització, aspectes ètics i aspectes legals. D'acord amb el criteri de l'equip d'especialistes que ha assessorat l'obra, aquesta sèrie d'eixos temàtics no s'ha fet explícita en un arbre de camp formal i una classificació temàtica de les entrades, atesa la transversalitat de molts dels conceptes que es recullen en aquesta obra.

De manera general, s'han tingut en consideració criteris de pertinència estrictes per a controlar l'entrada de termes i evitar que s'excedissin els objectius d'abast de l'obra. Per tant, s'han recollit aquells termes que són rellevants en l'àmbit de l'atenció a les persones amb problemes de salut mental i que en són específics i representatius.

No es recullen, doncs, termes generals, amb l'excepció dels que s'han considerat nuclears (com ara *addicció* o *trastorn mental*), essencials per la seva relació amb conceptes de la mateixa família lèxica (com ara *infermeria de salut mental* o *psicologia clínica*, que complementen les entrades referents a la professió corresponent a aquestes disciplines) o necessaris com a terme de base de construccions sintagmàtiques (com ara *intervenció*, que permet definir conceptes com *intervenció en crisi* o *intervenció familiar*).

En la selecció de sèries lèxiques s'ha seguit un criteri simplificador, de manera que només s'han inclòs els substantius (per exemple, *empoderament* o *estigmatització*) i, en canvi, s'ha prescindit dels verbs corresponents (*empoderar*, *estigmatitzar*), perquè no aporten una informació semàntica específica.

S'ha exclòs d'aquesta obra la terminologia referent al funcionalisme psíquic, a la psiquiatria clínica (és a dir, als diferents tipus de trastorns mentals), a les teràpies i a l'exploració i el diagnòstic psiquiàtrics, atès que ja es recullen i es defineixen en el *Diccionari de psiquiatria*, elaborat pel TERMCAT, amb el suport del Departament de Salut i amb la col·laboració de la Societat Catalana de Psiquiatria i Salut Mental, i publicat l'any 2008. El *Diccionari de psiquiatria* es pot [consultar en línia](#) al web del TERMCAT. Forma part del conjunt d'obres terminològiques en l'àmbit de les ciències de la vida i de la salut de la col·lecció [Diccionaris en Línia](#).

4. Criteris metodològics¹

4.1. Ordenació²

Les denominacions es presenten segons l'ordre seqüencial dels components i segueixen l'ordenació alfabètica discontinua, que evita interrupcions en els termes d'una sèrie i segons la

¹ Per aprofundir la informació sobre l'apartat 3, considerat globalment, es pot consultar TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *El diccionari terminològic*. Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2010. (En Primer Terme; 9. Criteris i Mètodes) ISBN 978-84-9766-394-6; 978-84-393-8676-6

² Per aprofundir la informació sobre els criteris d'ordenació es pot consultar TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *L'ordenació de termes*. Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2008. (En Primer Terme; 4. Criteris i Mètodes) ISBN 978-84-9766-263-5; 978-84-393-7746-7

qual els espais en blanc precedeixen els signes no alfabètics (principalment apòstrofs i guionets) i els signes no alfabètics precedeixen els signes alfabètics. Per exemple:

hospital de dia
hospital de dia d'adolescents
hospital de dia d'adults
hospital de dia de salut mental
hospital de dia infantil i juvenil
hospital psiquiàtric
hospitalització domiciliària
hospitalització forçosa
hospitalització involuntària
hospitalització psiquiàtrica
hospitalització voluntària

4.2. Denominacions catalanes

Els substantius es consignen en singular, llevat que es tracti d'un plural lexicalitzat (per exemple, *serveis socials*). Per als substantius que tenen doble gènere es presenten la forma masculina i la forma femenina completes (*treballador social* / *treballadora social* n m, f), llevat que coincideixin (*assistent social* n m, f).

Totes les denominacions en català van seguides de la categoria lèxica que els correspon.

Els homògrafs, és a dir, les formes que s'escriuen igual però tenen significats diferents, es recullen en articles terminològics diferents, tants com conceptes designin. Vegeu, per exemple, *institucionalització*.

Per als termes sintagmàtics s'ha introduït la denominació completa, encara que en l'ús sovint es prescindeixi d'algun mot. Per exemple, s'han entrat únicament *unitat d'hospitalització de mitjana i llarga estada* i *unitat de mitjana i llarga estada*, encara que entre professionals també tingui un cert ús la forma reduïda *mitjana i llarga estada*. En el cas, però, que la forma reduïda sigui d'ús habitual s'ha consignat com a sinònim. És el cas de *programa de psicosis incipient* (reducció de *programa d'atenció específica a les persones amb trastorns psicòtics incipients*).

4.3. Remissions

Hi ha força casos de denominacions catalanes que presenten una o més denominacions alternatives. Es tracta de denominacions sinònimes, la cerca de les quals porta directament a l'article terminològic complet. Per exemple, *continuitat assistencial* té el sinònim complementari *continuum assistencial*.

Les denominacions recollides en segon lloc en un article terminològic poden ser sinònimes absolutes de la primera (és a dir, són denominacions que estan considerades igualment vàlides, i si apareixen en segon lloc és només perquè alfabèticament són posteriors) o bé poden ser-ne sinònimes complementàries. Una denominació catalana es considera sinònim complementari perquè té un ús més restringit, perquè és una variant o un escurçament o perquè pertany a un registre més col·loquial. Si són sinònimes absolutes, estan recollides sense cap més indicació, en

estricte ordre alfabètic; si són sinònimes complementàries, duen de referència l'abreviatura *sin. compl.* a continuació de la categoria lèxica. Per exemple:

centre de reducció de danys n m
espai de reducció de danys n m

trastorn mental n m
malaltia mental n f *sin. compl.*
trastorn n m *sin. compl.*
trastorn psiquiàtric n m *sin. compl.*

D'altra banda, un cop establerta quina és la denominació principal (o en els casos que són sinònims absoluts, la primera per raons alfabètiques), aquesta s'ha utilitzat com a preferent en el conjunt del diccionari, especialment en les definicions que hi fan referència.

Un cas especial de sinonímia es dona entre una denominació i una sigla. En aquest cas, la forma desenvolupada es considera sinònim preferent i la sigla es recull al final, amb la indicació *sigla* a continuació de la categoria lèxica.

hospital de dia d'adults n m
HDA n m *sigla*

4.4. Equivalents

La *Terminologia de l'atenció a la salut mental i a les addiccions* inclou per a cada terme equivalents en castellà, francès i anglès. Es tracta d'equivalents d'ús, recollits d'acord amb la documentació consultada i els coneixements dels especialistes de l'àmbit. En la representació d'aquests equivalents es recullen les formes masculina i femenina en singular en el cas dels substantius de doble gènere (*trabajador social* | *trabajadora social* n m, f), llevat que aquestes coincideixin (*asistente social* n m, f). En els índexs alfabètics en cada llengua d'equivalència, les denominacions s'ordenen segons l'ordre seqüencial dels components.

Sovint no hi ha relació d'un a un entre denominacions catalanes i equivalents, bé perquè hi ha més d'una denominació catalana, bé perquè hi ha més d'un equivalent en una llengua. En el cas que en una llengua hi hagi més d'un equivalent, aquests es presenten en ordre alfabètic discontinu. Les sigles queden ordenades al final dels altres equivalents, per a cada llengua d'equivalència.

També és possible que en alguns casos no es proporcioni cap equivalent. Acostuma a tractar-se de conceptes que designen referents d'un àmbit o una zona en particular i que no necessàriament existeixen en altres territoris o tenen cap referent coincident, com ara *centre de desenvolupament infantil i d'atenció precoç*, *enclavament laboral*, *fundació tutelar* o *unitat d'atenció psiquiatria especialitzada*, per citar-ne alguns exemples.

4.5. Definició³

Qui consulti aquest diccionari ha de tenir present que es tracta d'una obra terminològica i que, per tant, les definicions no són ni lexicogràfiques (pròpies d'un diccionari de llengua general, que recullen només els trets essencials del significat d'una paraula o un sintagma en una determinada cultura) ni enciclopèdiques (que recullen de manera succinta tot el coneixement que es té d'aquella denominació).

Una definició terminològica pretén caracteritzar un concepte de manera suficient i necessària, d'acord amb la concepció que en tenen els especialistes corresponents, a partir de les relacions d'oposició i proximitat establertes amb els altres conceptes pertanyents al mateix àmbit. En la mesura que ha estat possible, s'ha procurat definir els conceptes a partir de criteris homogenis de grau d'especialització i aprofundiment.

4.6. Notes

Aquest diccionari, per la complexitat de molts dels conceptes que s'hi defineixen, presenta un nombre important de notes. Més de la meitat dels articles terminològics inclouen una o més notes, les quals poden ser conceptuals, exemplificadores, relacionals o lingüístiques. En el cas que n'hi hagi més d'una, apareixen numerades.

Les notes conceptuals amplien la informació de la definició, aportant matisos o aprofundint en trets que no tenen un valor distintiu en la caracterització del terme, però que serveixen per a completar-la. Per exemple:

funcionament social n m

Nota: 1. El funcionament social sovint es veu limitat a causa d'un trastorn mental o una addicció, com a resultat de la interacció entre les dificultats que tenen les persones afectades a causa del trastorn i una resposta social negativa. 2. Les limitacions en el funcionament social es manifesten en les activitats de la vida diària (dificultats per relacionar-se, amb tendència a l'aïllament social i a una poca cura de la salut), en la necessitat de suport familiar, en el control de la conducta davant de situacions adverses o de molt estrès, en la capacitat de realitzar un treball ordinari sense suport, en l'accés als serveis sanitaris, socials i altres serveis, i en la gestió de l'oci i el temps lliure.

Les notes exemplificadores permeten donar una llista d'un o més elements o contextos en què s'aplica la denominació. Per exemple:

factor de protecció n m

Nota: Són exemples de factors de protecció l'autoestima, quan és positiva; la criança positiva; el desenvolupament psicosocial, quan és òptim; l'envelliment actiu, la resiliència, el suport social o, en general, un estil de vida saludable.

³ Per aprofundir la informació sobre la tècnica de definició en terminologia es pot consultar TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *La definició terminològica*. Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2009. (En Primer Terme; 7. Criteris i Mètodes) ISBN 978-84-9766-327-4; 978-84-393-8144-0

Les notes relacionals serveixen de referència per a termes pròxims des del punt de vista nocional. Per exemple:

unitat d'hospitalització de salut mental n f

Nota: Segons les característiques i el pronòstic evolutiu dels problemes de salut mental que motiven un ingrés, les unitats d'hospitalització de salut mental es classifiquen en unitats d'hospitalització d'aguts, unitats d'hospitalització de subaguts, unitats d'hospitalització de mitjana i llarga estada, unitats de crisi d'adolescents i unitats de referència psiquiàtrica infantil i juvenil.

Les notes lingüístiques contenen informació sobre les denominacions catalanes o els equivalents, sobre les relacions entre denominacions i noció, sobre registres d'ús, etc. Per exemple:

suport intensiu per a l'escolarització inclusiva n m

Nota: La denominació *suport intensiu per a l'escolarització inclusiva* ha substituït *unitat de suport a l'educació especial*.

En la redacció de les notes s'ha cregut convenient desdoblar les formes substantives de doble gènere amb la voluntat de presentar un llenguatge més inclusiu, tenint en compte, també, que sovint les notes fan referències metalingüístiques. Per exemple:

tutor | tutora n m, f

Nota: El tutor o la tutora acostuma a ser una persona de l'àmbit familiar.

5. Propòsit

Confiam que la *Terminologia de l'atenció a la salut mental i a les addiccions* constitueixi un recurs pràctic per al conjunt de professionals de la salut i els serveis socials que, entre altres professionals, atenen les persones amb problemes de salut mental. Esperem, també, que sigui un recurs pràctic en l'àmbit acadèmic i que sigui una obra de consulta útil per tothom qui la consulti. Convidem a tothom a utilitzar aquesta terminologia, a difondre-la i a fer-nos arribar els seus suggeriments de millora o actualització a través de la bústia de suggeriments del TERMCAT o directament a través de l'adreça electrònica informacio@termcat.cat.

TERMCAT